

LUNDS
UNIVERSITET

Mänskliga rättigheter i skuggan av ekonomin

- En argumentationsanalys av grundläggande teorier om CSR och
hållbart företagande

Matilda Mårtensson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSK61
Termin: HTterminen 2016
Handledare: Rouzbeh Parsi
Omfång: Antal ord (11978)

Abstract:

Titel: Mänskliga rättigheter i skuggan av ekonomin – en argumentationsanalys av grundläggande teorier inom CSR och hållbart företagande

Författare: Matilda Mårtensson

Handledare: Rouzbeh Parsi

Problemformuleringen för denna uppsats grundar sig det faktum att företag begår människorättskränkningar trots deras engagemang i hållbart företagande och Corporate Social Responsibility (CSR). Eftersom problemen kvarstår finns det ett intresse i att undersöka företagets riktlinjer för hållbart företagande och CSR. Företagets riktlinjer är utformade genom befintliga teorier och modeller om hållbart företagande och CSR. Uppsatsen avser därmed att undersöka de grundläggande teorierna om konceptet CSR och vilken roll mänskliga rättigheter spelar. Teorin som applicerats på materialet är Thomas Pogges negativa skyldigheter och bidrar till att belysa både problem och möjligheter. Pogges bidrag lyfter CSR som en social institution och visar på konsekvenser av CSR genom upprätthållandet av sociala institutioner i form av människorättskränkningar. Metoden, argumentationsanalys, bidrar till att undersöka hur de grundläggande teorierna övertalar läsaren om sitt koncept av CSR och framhäver bakomliggande syften. Uppsatsen bidrar till att belysa bristen på människorättsperspektiv för konceptet CSR och förtydligar konceptets problem i att uppmana företag att ta ett socialt ansvar.

Nyckelord: Corporate Social Responsibility, CSR, Hållbart företagande, Thomas Pogge, Argumentationsanalys, Mänskliga rättigheter, Negativa skyldigheter.

Abstract:

Title: Human Rights in the shadow of the economy - an argument analysis of the basic theories of CSR and corporate sustainability

Author: Matilda Mårtensson

Supervisor: Rouzbeh Parsi

The problematics of this paper is based on the fact that companies violating human rights, despite their commitment to corporate sustainability practices and corporate social responsibility (CSR). Since the problems persist, there is an interest in examining corporate guidelines for corporate sustainability and CSR. Corporate guidelines are designed by existing theories and models of corporate sustainability and CSR. The paper therefore intends to examine the basic theories of the concept of CSR and the role human rights play. The theory applied to the material is Thomas Pogges negative duties and serve to highlight both problems and opportunities. Pogges contribution highlights CSR as a social institution, and demonstrates the impact of CSR through the maintenance of social institutions in terms of human rights violations. The method, argument analysis, helps to examine how the basic theories persuades the reader of his concept of CSR and highlights the underlying purposes. The study contributes to highlight the lack of human rights perspective in the concept of CSR and clarifies the concept's problems to urge companies to take social responsibility.

Keywords: Corporate Social Responsibility, CSR, Corporate Sustainability, Thomas Pogge, Argument analysis, Human rights, Negative duties.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
1.1 Problemformulering, syfte och frågeställning	2
1.2 Bakgrund	4
1.3 Material och avgränsning.....	5
1.3.1. Archie B. Carroll	6
1.3.2 Milton Friedman	7
1.3.3 John Elkington.....	7
2. Teori och metod	9
2.1 Thomas Pogge.....	9
2.1.1 Negativa skyldigheter.....	11
2.2 Argumentationsanalys	13
2.2.1 Tillvägagångssätt.....	15
3. Forskningsöversikt.....	16
3.1 Moral och Etik	16
3.2 Ansvar.....	17
3.3 Management.....	18
3.4 Definition och Terminologi.....	19
4. Analys	21
4.1 Argumentationsanalys av den ekonomiska aspekten.....	21
4.2 Argumentationsanalys av den etiska aspekten.....	27
4.3 Argumentationsanalys och Mänskliga Rättigheter	30
5. Sammanfattning.....	34
Källförteckning	36

1. Inledning

Human Rights Watch rapport ”*The Harvest in My Blood*” redogör för förekomsten av barnarbete på tobaksfälten i Indonesien. Förutom faktumet att barnarbete förekommer utsätts barnen och ungdomarna för nikotinförgiftning och extrema arbetsförhållanden. När tobaken senare köps upp av multinationella företag på marknaden ställs det inga krav på att produktionen skett i enlighet med företagets policy.¹ Rapporten om tobaksfälten i Indonesien är en av flera från Human Rights Watch där de belyser problematiken med företagets bristande aktörskap beträffande människorättskränkningar. I regeringskansliets ”*Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter*” uttrycker Mikael Damberg, närings- och innovationsministern, att den svenska staten har för avsikt att skicka ett tydligt budskap om statens bild av det moderna företaget. Framgångsrika och konkurrenskraftiga företag är de med fokus på hållbarhet och mänskliga rättigheter i enlighet med denna handlingsplan.² Samtidigt har statens inflytande och direkta påverkan på företag och individer minskat de senaste årtiondena.³ Dessa exempel visar på företagets väsentliga roll i vår nutid där de verkar tillsammans med stater.

Flera företag har idag anammat iden om ett hållbart företagande vilket snarare belyser frågan om effektiviteten i utformningen av det hållbara företaget än huruvida företagets policy är förenligt med teorierna och modellerna om hållbart företagande. H&M har vid flera tillfällen varit ett tydligt exempel på detta. I november 2014 framkom det att H&M varit en del av statlig organiserad markexploatering till följd av bomullsproduktion⁴ och i september 2013 kunde vi läsa om kritiken till etableringen av produktion i Etiopien. En kritik som grundade sig i att H&M exploaterar tillfället att utnyttja billig arbetskraft.⁵ Två exempel på tydliga människorättskränkningar till följd av ett transnationellt företags agerande, trots företagets

¹ Human Rights Watch, ”The Harvest in My Blood: Hazardous Child Labor in Tobacco Farming in Indonesia”, Maj 2016, ISBN: 978-1-6231-33504.

² Regeringskansliet, ”Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter”, Artikelnr: UD 15.020, ISBN: 978-91-7496-465-3.

³ Löhman, Ola & Steinholtz, Daniel, 2003, Det ansvarsfulla företaget: corporate social responsibility i praktiken, Ekerlid, Stockholm, s.15.

⁴ DN, Kihlström, Staffan ” H&M anklagas stödja ”landgrabbing””, 2014-11-10 (Hämtad 2016-11-25) <http://www.dn.se/ekonomi/hm-anklagas-stodja-landgrabbing/>.

⁵ SVT, Bjerström, Erika & Magnusson, Örjan, ” H&M startar produktion i Etiopien - men inte utan kritik”, 2013-09-15, (Hämtad 2016-11-25) <http://www.svt.se/agenda/h-och-m-producerar-snart-i-etiopien/>.

strävan av ett hållbart företagande.⁶ Dessa skeenden leder ofta debatten in i vilket ansvar företagen har och inte har, en debatt som grundar sig i flera teorier om det hållbara företaget.

1.1 PROBLEMFÖRMULERING, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Mot bakgrund av inledningen blir det tydligt att problemet som denna uppsats belyser är att företagen både direkt och indirekt är en del av människorättskränkningar, trots engagemanget i att uppnå ett hållbart företagande. Inledningen exemplifierar problemet att företagens engagemang till ett hållbart företagande, trots allt, inte kan säkra de mänskliga rättigheterna inom dess verksamhet. Corporate Social Responsibility (i fortsättningen CSR) är ett koncept som beskriver hur företagen arbetar med hållbart företagande i praktiken. Begreppet definieras som ett ansvar företagen ska eller bör ha gentemot samhälle och miljö. För att uppnå detta ansvar beskriver begreppet olika dimensioner där företagets arbete med CSR bör implementeras. Dessa dimensioner är ekonomi, lagar, etik och filantropi. Eftersom företagen ofta ser sig arbeta förenligt med bland annat CSR och hållbart företagande blir det väsentligt att undersöka konceptet i grunden. CSR är ett omdebatterat verktyg för företagets självreglering av ett hållbart arbete. När den första litteraturen som behandlade ämnet publicerades av ekonomen Howard R. Bowens, 1953, uppmärksammades frågan ”vilket socialt ansvar kan affärsmannen rimligen ta?”⁷. En fråga Archie B. Carroll, professor och forskare inom CSR, poängterar att vi än idag ställer oss i utformandet av begreppet CSR.⁸ Debatten om CSR visar på breda meningsskiljaktigheter. Uppsatsen kommer att undersöka konceptet som en diskurs genom olika teoretikers hållning. Genom att undersöka tre olika parter som tillsammans täcker både olika ställningstagande och CSR i praktiken positionerar uppsatsen sig utanför diskursen. Teoretikerna vars verk jag valt att använda som primärmaterial är Archie B. Carroll, Milton Friedman och John Elkington. Alla tre utgör en viktig del i utformningen av konceptet CSR och hållbart företagande. I följande avsnitt redogör jag för motivet bakom valda primärmaterial samt primärmaterialens innehåll. Positioneringen bidrar med möjligheten att se vad som inkluderas samt exkluderas i fenomenets helhet.

Mitt intresse är att undersöka teorierna utifrån problemet med människorättskränkningar. För att undersöka denna aspekt av CSR måste problemet brytas ned i beståndsdelar. De beståndsdelar som kommer att undersökas är den ekonomiska och etiska aspekten. Genom att

⁶ H&M, www.hm.se, (Hämtad 2017-01-09) <http://about.hm.com/en/sustainability.html>.

⁷ Howard R. Bowens i Carroll, AB 2008, "A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices", *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*, s.8.

⁸Carroll, 2008, s.8.

undersöka vilken plats ekonomi och etik ges samt hur de redogörs för i teorierna går det även att undersöka vilken roll människorättsperspektivet spelar för CSR och hållbart företagande. Genom att undersöka roten till utformningen av företagens hållbarhetsarbete har jag förhoppningar om att kunna belysa eventuella strukturer som potentiellt står i vägen för effektiviteten (i denna mening avser effektiviteten upprätthållandet av mänskliga rättigheter) av ”ett hållbart företagande”. Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken roll mänskliga rättigheter har i grundläggande teorier om CSR och hållbart företagande genom att undersöka ekonomiska och etiska aspekter. Thomas Pogge, tysk filosof, baserar sin teori på att människans intressen och situation påverkar vad man anser är moraliskt betydande, föreställningar om vad rättvisa är och vilken etik som tilltalar en. Han avser att försöka förstå hur vår sociala värld interagerar med vår moral med inriktning på sociala institutioner och ekonomi.⁹ Samtidigt inriktar sig Pogge på konsekvenserna av de sociala institutionerna i form av global fattigdom och människorättskränkningar. Det är mot denna bakgrund som Pogge blir ett relevant perspektiv för denna uppsats. Användningen av teorin blir nyckeln till förklaringen av kombinationen mellan ekonomi, etik och mänskliga rättigheter inom CSR. Jag kommer undersöka CSR som en social institution för att se vilka värderingar som ligger till grund för uppbyggnaden av CSR varpå Pogge bidrar med ett perspektiv i form av en potentiell reform beroende på vilket utrymme mänskliga rättigheter faktiskt har inom CSR.

För att uppnå syftet att undersöka vilken roll mänskliga rättigheter har inom CSR och hållbart företagande kommer jag att lyfta teoriernas (primärmaterialet) argumentation av ekonomiska och etiska aspekter varpå en argumentationsanalys blir en lämplig metod att använda. Genom att lyfta teoretikernas argumentation inom de olika aspekterna går det tydligt att se teoriernas positionering samt styrkor och svagheter. Frågeställning att besvara genom denna analys är därmed utformade som följer:

- *Vad går att utläsa av grundläggande teories argumentation beträffande CSR och hållbart företagande?*
- *Hur argumenterar Archie B. Carroll, Milton Friedman och John Elkington om ekonomi, etik och mänskliga rättigheter i relation till CSR och hållbart företagande?*

⁹ Pogge, Thomas Winfried Menko, 2008, *World poverty and human rights: cosmopolitan responsibilities and reforms*, 2. ed., Polity, Cambridge, s.4.

- Vad går att utläsa från argumentationen om ekonomi, etik och mänskliga rättigheter i relation till CSR och hållbart företagande beträffande vilken roll mänskliga rättigheter har inom CSR och hållbart företagande?

1.2 BAKGRUND

Grunden till CSR, hållbart företagande, uppkom under 1950-talet genom, tidigare nämnd, Howard R. Bowens. Han publicerade det första litterära verket som behandlade ämnet under titeln ”*Social Responsibility of the Businessman*” vilken tog upp faktumet att de stora företagen berörde medborgarnas liv på flera olika sätt.¹⁰ Under denna tid formulerades begreppet enbart som Social Responsible (i försättningen SR). Perioden under 1950-talet bidrog till diskussionen om SR och vad det innebar snarare än agerande. Det var alltså redan under detta årtionde som attityder gentemot företagets agerande och ansvar började förändras i riktningen mot ett hållbart företagande i teorin.¹¹ Under följande årtionde, 1960-talet, utvecklades forskningen till att försöka formulera och precisera vad företagets ansvar innebar. I likhet med tidigare årtionde fortsatte författare under 1960-talet att bidra till utvecklingen av teorin snarare än praktiken. CED (kommittén för ekonomisk utveckling), en organisation med affärsinriktning av allmän policy¹², utvecklade ett banbrytande material om SR eftersom det var utformat av affärsmän- och kvinnor. Materialets utformning gjorde det lämpligt att använda i praktiken.¹³

Eftersom innebörden av termen CSR utvecklades genom dessa årtionden dröjde den huvudsakliga definitionen av begreppet. I samband med utvecklingen av litterära verk över tiden formades begreppet CSR från författarnas olika användande av begreppet. Ola Löhman och Daniel Steinholtz beskriver begreppet som en kombination av de tre begreppen *Sustainability*, *Corporate Accountability* och *Corporate Governance*. Kombinationen omfattar hållbar utveckling, företagets ansvar och hur företag sköts varpå de tillsammans utgör CSR. Med hållbar utveckling menar författarna sociala, ekonomiska och miljömässiga frågor som tillsammans balanseras för att säkra framtiden.¹⁴ Författarna poängterar samtidigt att CSR idag är det mest använda begreppet och genom framväxten av kombinationen är omfattningen större när vi talar om CSR. Av de berörda aktörerna, exempelvis politiker, medlemmar av näringslivet

¹⁰Carroll, 2008, s.7.

¹¹ Carroll, 2008, s. 9.

¹² Ibid. s.12.

¹³ Ibid. s.12.

¹⁴Löhman, Ola & Steinholtz, Daniel, 2003, s.16.

och forskare, samt globala organisationer, exempelvis FN och EU, är det främst begreppet CSR som används¹⁵ vilket gör det mer relevant att undersöka än besläktade begrepp.

1.3 MATERIAL OCH AVGRÄNSNING

För att uppnå syftet med denna uppsats är urvalet av primärmaterial av stor vikt. Archie B. Carroll och hans pyramid (en modell för CSR) är en av de författare vars verk flitigt refereras till. En del författare hävdar att Carroll är den mest lämpade mot bakgrund av termens paradigm trots att andra teoretikers bidrag framstår som mer relevanta.¹⁶ Det är mot bakgrund av Carrolls bidrag och relevans för utvecklingen av CSR som jag valt att använda hans litterära verk om CSR som primärmaterial. Carrolls ramverk för CSR lägger en teoretisk grund för vad CSR är och hur företagen bör agera. Som tidigare nämnt har jag valt att analysera hela konceptet CSR i helhet och därmed positionerat mig utanför termen och dess olika innebörd. För att få ett heltäckande material av termen och dess olika innebörd kommer Carrolls primära motståndare, Milton Friedman, utgöra en del av primärmaterialet. Friedman ses ofta som en frontfigur av olika aktörer, exempelvis företag, som inte anammat idén om det hållbara företaget och som ställer sig kritiska till att företaget har ett ansvar utöver det ekonomiska. Friedman blir, mot bakgrund av detta, en viktig del av primärmaterialet för att även analysera den kritiska aspekten av hållbart företagande. Friedman är i grunden ekonom men har utvecklat sin teori i en tvärvetenskaplig studie som utöver ekonomi involverar både statskunskap och sociologi. Avslutningsvis har jag valt att komplettera materialet med John Elkingtons modell av triple bottom line. Denna skiljer sig från resterande primärmaterial i och med att den förser företagen med en praktisk modell för implementeringen av hållbart företagande snarare än ett ställningstagande. Elkingtons modell är en vidareutveckling av Carrolls teori om CSR och används idag av flera storföretag.

En avgörande avgränsning för uppsatsen är urvalet av primärmaterial. Utöver de redan nämnda finns det flera författare som är värda att nämnas när en talar om CSR och hållbart företagande. Avgränsningen är baserad på ovan redogjorda argument för valet av material i kombination med uppsatsens omfång. Eftersom utrymmet begränsar materialets storlek har jag med andra ord fokuserat på de främsta teorierna inom ämnet vars innehåll är väl lämpat att besvara frågeställningen. Ytterligare avgränsning kommer göras genom ett urval av primärmaterialets

¹⁵ Ibid. s. 17.

¹⁶ Baden, Denise, & Harwood, Ian A., 2013, "Terminology Matters: A Critical Exploration of Corporate Social Responsibility Terms", *Journal Of Business Ethics*, vol. 116, issue 3, s. 618.

innehåll. Eftersom delar av materialet berör andra aspekter än CSR och hållbart företagande kommer jag att utesluta de delar i materialet som inte direkt berör ämnet för uppsatsen.

1.3.1. ARCHIE B. CARROLL

Archie B. Carroll, professor emeritus, är som nämnt en av de mest framstående inom forskningen av CSR. "Carroll's Pyramid" är en av de modeller om vad CSR är och hur det bör implementeras som faktiskt används i praktiken av stater, organisationer och företag. Pyramiden består utav fyra ansvarsområden som bör uppfyllas av företagen; ekonomi, juridik, etik och filantropi.¹⁷

Figur. 1
Carrolls pyramid av CSR

Eftersom Carroll används som en utgångspunkt i de flesta sammanhang där CSR diskuteras är det av vikt för uppsatsen att undersöka vad som går att utläsa ur Carrolls redogörelse för fenomenet CSR och vilken roll denna spelar. Följande urval av litteratur är baserat på publikationer av Archie B. Carroll som primärt behandlar CSR.

¹⁷ Carroll, Archie B., 1991, "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders", *Business Horizons*, vol. 34, issue 4.

”*The Four faces of Corporate Citizenship*”¹⁸ publicerad av Carroll i *Business & Society Review* behandlar en diskussion om företagets ansvar utifrån de fyra ansvarsområdena som Carroll redogör för i sin pyramid. Tillsammans med artikeln ”*The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders*”¹⁹ kommer dessa analyseras med fokus på Carrolls modell för CSR.

1.3.2 MILTON FRIEDMAN

Milton Friedman är ursprungligen från den ekonomiska skolan och framställs som den främsta motståndaren till att företag skulle ha något annat ansvar än de ekonomiska och juridiska som går att jämföra med de understa lagerna i Carrolls pyramid. Med en kapitalistisk utgångspunkt blir det väsentligt för denna studie att betrakta Friedman som en av de författarna som lagt grunden för fenomenet CSR. För analys har jag valt att använda mig av hans litterära verk ”*Capitalism and Freedom*”²⁰ samt artikeln ”*The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits*”²¹ publicerad i *The New York Times Magazine*. I de båda verken argumenterar Friedman för att ekonomisk frihet är en förutsättning för politisk frihet och behandlar frågan om företagen har ett annat ansvar än de ekonomiska.

Boken ”*Capitalism and Freedom*” behandlar olika moment som alla har för avsikt att visa på kapitalismen som den huvudsakliga vägvisaren för att uppnå frihet och maximerad vinst. I de olika momenten redogör Friedman även för konsekvenserna av statens integrering i den ekonomiska marknaden. Momenten som behandlas är bland annat internationella överenskommelser, skattepolitik, valuta, utbildning, diskriminering, monopol och socialt ansvar inom affärer och arbetskraft, licens, distribution av inkomst, sociala välfärdsåtgärder och fattigdomsbekämpning.²² Artikeln är den främsta av de två som refererats till i relation till CSR. Denna redogör grundligt för Friedmans syn på företagets ansvar och relationen till begreppet ”social responsibility”.

1.3.3 JOHN ELKINGTON

I likhet med Carroll har även John Elkington tagit fram en modell som är återkommande i flera olika aktörers plan för ett hållbart företagande. I boken ”*Cannibals with Forks: The Triple*

¹⁸ Carroll, Archie B., 1998, ”The Four Faces of Corporate Citizenship”, *Business & Society Review* (00453609), issue 100/101.

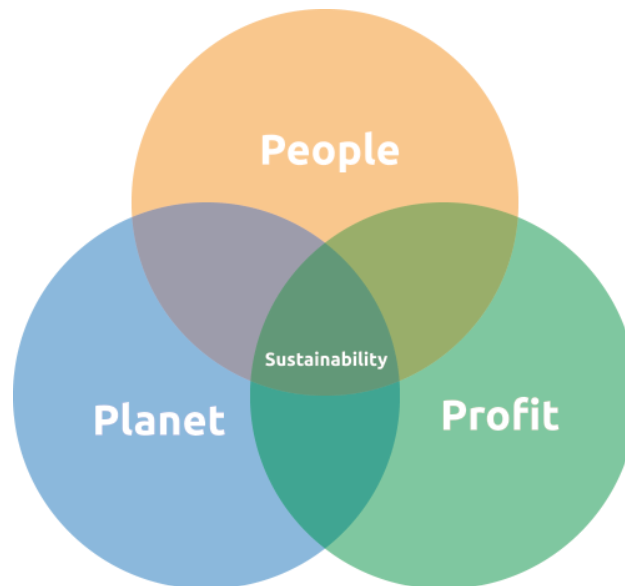
¹⁹ Carroll, 1991.

²⁰ Friedman, Milton, 1962, *Capitalism and freedom*, University of Chicago Press, Chicago.

²¹ Friedman, Milton, 1970, ”The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits”, *The New York Times Magazine*, September 13.

²² Friedman, 1962.

*Bottom Line of 21st Century Business*²³ redogör han inte bara för modeller utan även för sin teori om att vi lever i en 7-D värld. Elkington menar att det finns sju dimensioner att betrakta för att åstadkomma ett hållbart företagande. För att poängtera dimensionernas vikt i relation till hållbarhet redogör han för dimensionerna och det paradigmskifte som de gått igenom. Paradigmskiftena visar, i Elkingtons mening, att de sju dimensionerna genomgått en revolution. De sju dimensionerna utgörs av marknaden, värderingar, transparens, livscykelteknik, partnerskap, tid och bolagsstyrning.²⁴

*Figur 2.
Tripple Bottom Line*

²³ Elkington, John, 1998, *Cannibals with forks: the triple bottom line of 21st century business*, New Society Publishers, Gabriola Island.

²⁴ Elkington, 1998, s.3.

2. TEORI OCH METOD

Utgångspunkten i min teori grundar sig i Thomas Pogge och hans litterära verk ”*World Poverty and Human Rights*”.²⁵ Det teoretiska perspektivet bidrar med en ny vinkel på fenomenet CSR och är en grundsten i hur denna uppsats skiljer sig från tidigare forskning. I avsnittet nedan följer en redogörelse och kontextualisering av Thomas Pogge samt hur teorin bidrar till uppsatsen. För att kunna applicera teorin på mitt material har jag valt en analysmetod som hjälper mig att tydligt redogöra för primärmaterialets innehåll och dess betydelse. Eftersom primärmaterialet består av grundläggande teoretiska verk om CSR och hållbart företagande har jag valt argumentationsanalys som metod. Argumentationsanalysen bidrar till att lyfta de huvudsakliga tankarna bakom författarnas texter samt strukturen på argumenten som styrker dessa bakomliggande idéer.

2.1 THOMAS POGGE

Pogge ställer inledningsvis två frågor som utmärker hans genomgående tema för boken:

- Hur den svåra fattigdomen vi idag ser kan fortsätta trots enorma ekonomiska och teknologiska framsteg, detta trots upplysningen om moraliska normer och värderingar dominerade av den västerländska civilisationen?
- Varför medborgare av rika västerländska stater inte finner det moraliskt oroande att en värld starkt dominerad av dem själva drabbar så många i form av en bristfällig och sämre startposition?²⁶

Problematiken i dessa frågor, enligt Pogge, är att det finns en okunskap hos mängden människor. Kunskapen som däremot finns; av ekonomer, akademiker, politiker och journalister, uppmärksammas inte eftersom personerna ifråga inte finner det moraliskt oroande. För ett fullständigt svar måste man således undersöka orsaksfaktorer som influerar hur vår sociala värld och moraliska värderingar interagerar med varandra. För att förtydliga ytterligare menar Pogge att även våra intressen och situationer påverkar det konkreta omdömet som härstammar från ens moraliska värderingar.²⁷ Pogges inledande positionering blir även min teoretiska utgångspunkt. Mer specifikt är det relationen mellan vår sociala värld och våra

²⁵ Pogge, 2008.

²⁶ Ibid. s.3.

²⁷ Pogge, 2008, s.4.

moraliska värderingar som ligger till grund för mitt perspektiv i denna uppsats. Den kritik som lyfts gentemot Pogge behandlar bland annat Pogges västerländska orientering där man poängterat att Pogges försök till en idealistisk rekommendation om hur de internationella systemen bör omstruktureras snarare återspeglar problemet med västerländska försök att förstå och ”fixa” problem i utvecklingsländer. Ett problem som resulterar i bristen på värdighet för de utsatta. Sammanfattningsvis landar kritiken i att den västerländska synen på rättvisa och mänskliga rättigheter leder till en ineffektiv idealism som genomsyrar teorier med syftet att lösa problem med människorättskränkningar.²⁸ Eftersom uppsatsen behandlar problemet med CSR och mänskliga rättigheter kommer Pogges bidrag utgå från teorins människorättsperspektiv. Delar som enbart avser att lösa problemet med fattigdomsbekämpning kommer därför att uteslutas. Resultatet av denna avgränsning utesluter därför även den del av kritiken som berör den västerländska synen på att hjälpa utvecklingsländer med fattigdomsbekämpning. Det teoretiska perspektivets bidrag blir i slutändan att besvara vilken roll mänskliga rättigheter spelar i utformningen av grundläggande teorier om CSR och hållbart företagande.

Det teoretiska perspektivet för uppsatsen utgår från Pogges huvudargument att alla tvingande institutionella ordningar måste uppfylla specifika minimivillkor beträffande mänskliga rättigheter.²⁹ Mot den inledande problemformuleringen blir det således väsentligt att använda Pogges perspektiv om upprätthållandet av mänskliga rättigheter. Pogges avsikt att försöka problematisera fattigdom och ojämlikheter som upprätthålls av dominerade sociala institutioner grundar sig i kopplingen mellan mänskliga rättigheter, social rättvisa och den institutionella ordningen. Formuleringen av ett komplext och internationellt grundkriterium för vad rättvisa är görs lämpligast genom mänskliga rättigheter. Vi bör i detta avseende förstå mänskliga rättigheter som krav, vilka i första hand bör ställas mot tvingande sociala institutioner och i andra hand gentemot de som upprätthåller dessa institutioner.³⁰ Avsikten blir således att försöka formulera en allmän förklaring av grundläggande rättvisa som bedömer sociala institutioner genom hur de behandlar personer. Kriterium för grundläggande rättvisa förutsätter mellanmänsklig jämförbarhet samtidigt som det bör respektera autonomi inom både personer och kultur.³¹ I detta sammanhang bör sociala institutioner förstås som ett socialt system av praxis eller "spelregler" som styr samspelet mellan individuella och kollektiva medel samt deras

²⁸Phillips, Jared, 2011, "Thomas Pogge. World Poverty and Human Rights", *Human Rights Review*, vol. 12, issue 3, s.406.

²⁹ Pogge, 2008, s.16.

³⁰ Ibid. s.50.

³¹ Ibid. s.43.

tillgång till materiella resurser.³² Att utveckla tidigare nämnt kriterium för grundläggande rättvisa förser oss med ett mått designat att utvärdera hur sociala institutioner behandlar människor som de påverkar.³³

En avgörande distinktion för valet av teori återfinns i beskrivningen av mänskliga rättigheter och övergången från naturliga rättigheter till mänskliga rättigheter. Här förtydligar Pogge att övergången medfört en annan syn på vem det är som kan kränka människors rättigheter varpå dessa är stater, statliga myndigheter och statstjänstemän, militär, ledare av guerillaligor och företag. Med andra ord blir auktoriteten i ett samhälle den avgörande faktorn i frågan om vilken aktör som faktiskt kan orsaka människorättskränkningar.³⁴ Eftersom min analys uteslutande fokuserar på företag är det av vikt att redogöra för Pogges syn på företagen som skyldighetsbärare. Samtidigt redogör Pogge för medborgarna som en avgörande aktör i bibehållandet av auktoritära aktörers agerande. Utan folket skulle realiseringen av exempelvis statens makt aldrig ske. Respekten av mänskliga rättigheter upprätthålls alltså inte bara av ett lands konstitution, rättssystem eller politikerns attityd utan även av folkets attityd. Pogge menar att folkets attityd har en djupare effekt av upprätthållandet av respekt för mänskliga rättigheter som formas genom utbildningssystemet och ekonomisk fördelning.³⁵ Pogge menar att aktörer, såväl stater som individer, har ansvaret att arbeta för att upprätthålla en institutionell ordning och kultur som säkerställer att alla medborgare av samhället har säker tillgång till föremål för deras mänskliga rättigheter.³⁶ Denna distinktion leder oss in på redogörelsen av Pogges syn på negativa skyldigheter, vilket bör betraktas som ett grundläggande moment i Pogges teori.

2.1.1 NEGATIVA SKYLDIGHETER

Inom våra samhällssystem idag hittar vi strukturen som Pogge redogör för beträffande ansvaret för mänskliga rättigheter. Ansvaret för en individs mänskliga rättigheter faller således på alla och endast de som deltar i samma samhällssystem som individen. Det kollektiva ansvaret blir således att strukturera systemet så att alla deltagare har säker tillgång till föremålet för sina mänskliga rättigheter. Detta exemplifieras genom redogörelsen där den mänskliga rättigheten är att inte utsättas för grym eller förnedrande behandling. Denna rättighet ger mig skyldigheten att bidra till att de som befinner sig inom samma samhälle som mig inte ska behöva utsättas för en sådan behandling. Skyldigheten skulle exempelvis kunna generera förespråkandet av

³² Ibid. s.37.

³³ Ibid. s.37.

³⁴ Pogge, 2008, s.63-64.

³⁵ Ibid. s.69.

³⁶ Ibid. s.71.

stödprogram och arbetslöshetsersättning när det är nödvändigt.³⁷ Poängen i detta exempel är att en skyldighet består i att utveckla systemet man befinner sig inom så att både ens egna och alla andras mänskliga rättigheter uppfylls. Pogge hävdar att vi idag kan se nationella samhällen som det paradigmatiske exemplet på relevanta sociala system och att ansvaret för att uppfylla mänskliga rättigheter således faller på regeringen och dina medmänniskor i samhället.³⁸

Pogge menar att den institutionella förståelse han uppmanar har en tilltalande medelväg. Medelvägen är att den går utöver libertarianismen, som kopplar oss från alla uppoffringar vi inte kan åstadkomma, utan att falla in i utilitarismen, som innebär att var och en av oss är ansvarig för vilka uppoffringar som helst, oberoende av vår naturliga relation till dom. Det mest centrala i denna institutionella uppfattningen är att mänskliga rättigheter enbart innebär negativa rättigheter samt att min primära skyldighet gentemot upprätthållandet av andras mänskliga rättigheter är att jag inte får hjälpa till att upprätthålla påtvingande samhällsinstitutioner där individer inte har tillgång till föremålen för mänskliga rättigheter.³⁹ Pogges institutionella förståelse ligger inte enbart till grund för hans teori beträffande negativa rättigheter utan även hans ideologiska positionering.

Utformandet av argumentet att institutioner har negativa skyldigheter har bemötts med kritik. Samuel Nili menar att Pogges teori om negativa skyldigheter saknar strikthet. Striktheten saknas i och med att fokuset för de negativa skyldigheterna snarare är händelse-orienterade än aktörs-orienterade. Nili menar att negativa skyldigheter beskriver ett skeende där konsekvenserna ger direkt påverkan för aktörer samt har ett mål. Målet är konkret och hänvisar direkt till konsekvensen i agerandet gentemot aktören. Ytterligare hävdar Nili att negativa skyldigheter är binära, det vill säga att man antingen har uppfyllt sina negativa skyldigheter eller ej varpå Pogge menar att skyldigheterna kan vara uppfyllda till en viss del.⁴⁰ Kritiken beträffande negativa skyldigheter är av stor vikt eftersom det är Pogges huvudsakliga argument varför sociala institutioner bör omstruktureras. Eftersom CSR kommer betraktas som en social institution i analysen är Pogges definition av negativa skyldigheter bäst lämpat. Jag hävdar att de sociala institutionerna i Pogges teori bör förstås, i likhet med Pogges egna argumentation, som en aktör-orientering eftersom både beslutsfattare och medborgare har handlingskraft. Pogges negativa skyldigheterna poängterar samtidigt problemet med att vi formar vår moral

³⁷ Ibid. s.72.

³⁸ Ibid. s.72.

³⁹ Pogge, 2008, s.72.

⁴⁰ Nili, Schmucl, 2013, "Rigorist cosmopolitanism: A Kantian alternative to Pogge", *Politics, Philosophy & Economics*, vol. 12, issue 3, s.266.

genom distansering till problemen. Kombinationen av handlingskraft och distansering blir därmed ett viktigt analysmoment.

2.2 ARGUMENTATIONSANALYS

Mot bakgrund av det faktum att primärmaterialet utgörs av teoretiska verk som ligger till grund för konceptet CSR blir det tydligt att materialet avser att övertyga läsarens ställningstagande. Valet av metod blir således en argumentationsanalys för att kunna tyda hur materialet försöker övertala läsaren och vad som går att utläsa från denna argumentation. Eftersom argumentation grundar sig i retorik blir det även väsentligt att redogöra för hur tolkningen av retoriken kommer användas. Syftet med en argumentationsanalys kan variera men kommer i detta fall att utgöra ett deskriptivt syfte tillsammans med syftet att avgöra argumentationens beviskraft i relation till det teoretiska perspektivet. Det deskriptiva syftet går ut på att rekonstruera argumentationen från befintliga sammanhang där argumentationen förekommit.⁴¹ Det bör poängteras här att argumentationsanalysen inte avser att enbart uppmärksamma isolerade argument utan även att ”hitta” argumentationen i texten i relation till dess kontext. Beträffande syftet att undersöka beviskraften fokuserar metoden på i vilken mån argumenten verkligen stärker, alternativt undergräver, en bestämd ståndpunkt. Detta syfte är beroende av att den deskriptiva delen redan är genomförd.⁴²

Det är även av relevans att redogöra för argumentationsanalysen i begreppstermer för att kontextualisera metoden. Göran Bergström och Kristina Boréus redogör för betydelsen av ’argumentera’ genom krig och byggnader. Här poängterar de att begreppet krig bör anammas där ideologi är en del av sammanhanget av texten som analyseras. Den begreppsliga metaforen är alltså att man anser att argumentera är att strida och på så sätt övertyga.⁴³ Det blir mot denna bakgrund tydligt att förståelsen för ideologi som en grund för ”striden” genom argumentation måste tas hänsyn till i analysen för denna uppsats. Den begreppsliga metaforen av att argumentera som att bygga är också väsentlig för att förstå metoden i analysen. Vi ser argumentation som något man ”bygger upp”. Hur vi ser på begreppet påverkar således vårt språk om hur vi beskriver en argumentation. Exempelvis att ”man slipar på argumentet” eller att ”argumentet är skakigt”.⁴⁴

⁴¹ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), 2012, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, s.91.

⁴² Ibid. s.91.

⁴³ Ibid. s.93.

⁴⁴ Ibid. s.91.

Eftersom pro et contra-analysen, en variant av argumentationsanalys, är avsedd som en bas för syftet att ta ställning till argumentationens beviskraft. I den deskriptiva delen för denna analys undersöks det huruvida det går att finna en eller flera teser i texten, att finna de argument som framförs mot eller för tesen/teserna och att relatera dessa argument till varandra. I relationen mellan argumenten och teserna undersöks de uttryckta påståendena, med andra ord tankeinhåll eller idé som uttrycks av en språklig sats.⁴⁵ Med andra ord är det väsentligt att undersöka skillnaden mellan tanke och språk, hur det påstådda kläs i ord. Det är av vikt att komma ihåg att tesen är ett påstående som är avsett att understödjas eller undergrävas av andra påståenden i texten.⁴⁶ Analysen menar att en argumentation består av en tes och en eller flera argument som sedan betecknas i en lista. Argumenten betecknas olika beroende på om det är ett argument som understödjer eller styrker tesen samt i vilken ordning den relaterar till tesen. Fördelen med beteckningssystemet är att det är praktiskt och överskådligt.⁴⁷ Hur beteckningssystemet kategoriseras illustreras i tabellen nedan. De faktorer som analyseras genom denna argumentationsanalys är *pro-argument* och *contra-argument*. Följaktligen uppstår *argument av första ordningen*, *andra ordningen* och så vidare. Poängen med hur beteckningarna är utformad grundar sig i att kunna urskilja vilket argument eller motargument det gäller. Här är det siffrorna som avslöjar argumentet i ledet samt om argumentet relaterar direkt till tesen eller argument av första eller andra ordning. Beteckningen C1C1P3P1, exempelvis, hänvisar således till det första *contra-argumentet* mot andra *pro-argumentet* för tesen.⁴⁸

Typ av argument	Förklaring	Beteckning
Pro-argument	Argument direkt för tesen	P1, P2, P3 etc.
Contra-argument	Motargument	C1, C2, C3 etc.
Argument av första ordningen	Argument som relaterar direkt till tesen	P1P2 etc.
Argument av andra ordningen	Argument som relaterar direkt till första ordningen	P2P2 etc.

Den sista faktorn att ta hänsyn till i denna analysmodell är *premiss*. Mellan ett påstående och ett följande påstående som stödjer eller försvagar det första, exempelvis tes och pro-

⁴⁵ Ibid. s.96.

⁴⁶ Ibid. s.99.

⁴⁷ Ibid. s.101-102.

⁴⁸ Ibid. s.100.

argument, finns ett underförstått påstående som förutsätter att denna koppling kan göras. Premissen kan vara både outtalad samt uttalad.⁴⁹

2.2.1 TILLVÄGAGÅGSSÄTT

Inledningsvis kommer jag att urskilja tesen för primärmaterialet. Eftersom tesen ibland kan vara svår att urskilja är det möjligt att detta kommer kräva förarbete att bearbeta texten för att klargöra dess struktur.⁵⁰ För att kunna urskilja tesen i bemärkelsen huruvida påståendet är avsett att understödja eller undergräva ett annat måste man ibland använda språklig och logisk intuition.⁵¹ För att undvika tvetydighet kommer jag att redogöra tydligt för mitt bidrag av språklig och logisk intuition i analysen genom att citera utdragen som ligger till grund för tesen. Samma process och redogörelse kommer att användas för urskiljandet av argument och premisser. Tes, pro-argument, contra-argument, argument av olika grader samt premisser kommer redogöras för i analysen som det primära fokuset. I analysen kommer tesen tillsammans med argumentationen redogöras för. Mot bakgrund av uppsatsens omfång och omfattningen av materialet kommer jag inte redogöra för argument som inte är direkt väsentliga för uppsatsens frågeställning. För att förtydliga hur detta urval gjorts kommer analysen beröra argument med inriktning mot ekonomi, argument med inriktning mot den moraliska aspekten samt argumentation och mänskliga rättigheter. Som nämnt kommer kategoriseringen av argument göras i relation till utvalda citat för att synliggöra hur jag tänkt i redogörelse av tes, argument med fler. Nedan har jag redogjort för hur tes och argument kommer staplas i analysen.

T: Tesen den valda texten berör

P1: Argument direkt för tesen

C1: Motargument direkt mot tesen

P1P1: Argument för första ordningen

C1C1: Motargument mot första ordningens motargument

(P1: Premiss för argument direkt för tesen)

Argument som bygger vidare ytterligare kommer att markeras ytterligare med siffror. Argumentet eller motargumentet som första eller andra ordningen hänvisar till skrivs alltid ut först i ledet för beteckningen.⁵²

⁴⁹ Ibid. s.104.

⁵⁰ Ibid. s.98.

⁵¹ Ibid. s.100.

⁵² Ibid. s.100.

3. FORSKNINGSOVERSIKT

Hållbart företagande, specifikt CSR, är ett extremt omdebatterat ämne delvis på grund av att det berör många olika skolor. Urvalet i forskningsläget har gjorts genom relevans. Jag har valt att fokusera på det forskningsläget som är relevant för uppsatsens ämne och hur uppsatsen positionerar sig i forskningsfältet. Eftersom uppsatsen intar en kritisk positionering av konceptet CSR har jag valt att titta närmare på kritisk forskning om CSR. För tydlighetens skull kommer forskningsläget att redogöras genom aspekterna som kritiken av konceptet berör. Dessa aspekter är begränsade till moral, ansvar, management, definition, terminologi.

3.1 MORAL OCH ETIK

Renouard belyser bristerna i utilitarismen och applicerar istället Nussbaums kapabilitetsperspektiv. Eftersom utilitarismen avser att uppnå största möjliga lycka till största möjliga mängd människor poängterar Renouard att den lägger grund för ett ökat ekonomiskt vinstintresse. Inom CSR resulterar utilitarismen i fokus på välfärd vilket, enligt Renouard, i sig resulterar i en orättvisa mellan olika grupper.⁵³ Utilitarismen bidrar alltså med ett perspektiv som är förenligt med Friedmans och Carrolls syn på konceptet CSR, med andra ord att den ekonomiska aspekten utgör grunden.⁵⁴ Genom att kombinera utilitarismen med relations antropologi menar Renouard att det går att utesluta den personliga vinningen som resulterar i offrandet av friheter och kapaciteter för de mest utsatta.⁵⁵

Rodin är en av de få forskare som inkluderar Thomas Pogge i sin forskning. Avsikten med Rodins forskning är att ta fram en ny teori inom CSR genom en ägarskapsmodell.⁵⁶ För att uppnå avsikten med forskningen positionerar sig Rodin mellan Thomas Pogge och Milton Friedman. Detta genom att hävda, i motsats till Pogge, att ansvaret mellan olika aktörer kan vara fördelat, med andra ord kan ett större ansvar läggas på ägaren av företaget. Samtidigt ställer Rodin sig emot Friedman i avseendet att detta skulle innebära en förlust för företaget.⁵⁷ Modellen avser att redogöra för i vilken utsträckning ägare och medarbetare har beträffande minsta- samt största möjliga ansvar.⁵⁸

⁵³ Renouard, Cecile, 2011, "Corporate Social Responsibility, Utilitarianism, and the Capabilities Approach", *Journal Of Business Ethics*, vol. 98, issue 1, s.86.

⁵⁴ Ibid. s.87.

⁵⁵ Ibid. s.88.

⁵⁶ Rodin, David, 2005, "THE OWNERSHIP MODEL OF BUSINESS ETHICS", *Metaphilosophy*, vol. 36, s.163.

⁵⁷ Ibid. s.164.

⁵⁸ Ibid. s.174.

Beträffande forskning om bristen av människorättsperspektivet inom CSR är Wettstein en av de forskare som belyser frågan. I sin forskning poängterar han att debatten om mänskliga rättigheter och affärsvärlden är en märklig koppling då de två olika ämnena egentligen inte är så nära besläktade med varandra. Wettsteins avsikt är att förse debatten om mänskliga rättigheter i affärsvärlden med ett ansikte samt förtydliga mänskliga rättigheter inom CSR genom en moralisk inriktning snarare än juridisk och politisk.⁵⁹ Problemet i debatten, enligt Wettstein, är att CSR antingen ses som frivilligt eller moraliskt påtvingande. Dessa problem grundar sig i bristen på uppmärksamhet riktad mot mänskliga rättigheter.⁶⁰ I utformandet av modeller och teorier kring CSR poängterar Wettstein att kriterierna som ligger till grund för urvalet av komponenter för dessa modeller och teorier snarare varit ett hinder än uppmärksammat frågor inom mänskliga rättigheter.⁶¹ Mot bakgrund av problemet argumenterar Wettstein för en ökad normativ forskning om CSR vilket skulle generera ett utrymme för visionen som CSR besitter.⁶²

3.2 ANSVAR

Eduardo Ibanez Ruiz del Portal och Juan Antonio Senent de Frutos poängterar i sin artikel ”*Corporate Social Responsibility: a critical review*” komplexiteten i att tala om en distinktion mellan begreppen ”responsibility” och ”voluntarism” inom CSR. Med andra ord förklarar de det paradoxala i att ett ansvar kategoriseras som frivilligt i den mening att ett ansvar är synonymt med skyldighet snarare är frivillighet.⁶³ Vidare menar artikeln att användningen av begreppet frivillighet är ett medvetet val för att lyckas implementera CSR inom företagsverksamheter. Här påpekar författarna de faktum att arbetet som företagen utför beträffande hållbarhet och mänskliga rättigheter skiljer sig från att hålla en individ ansvarig, vilket kan ligga till grund för användandet av begreppet ”frivillighet”, men att det bör tas i åtanke att besluten inom företag alltid tas av individer.⁶⁴ Den lösning som författarna förser oss med är att man bör dela in ansvar i *fullständiga* och *ofullständiga* skyldigheter. Fullständiga skyldigheter syftar till ansvar där både problem och ansvarig part är tydliggjort undertiden som ofullständiga skyldigheter syftar till problem där det finns en oklarhet i vem den skyldiga parten

⁵⁹Wettstein, Florian, 2012, ”CSR and the Debate on Business and Human Rights: Bridging the Great Divide”, *Business Ethics Quarterly*, vol. 22, issue 4. s.740.

⁶⁰ Ibid. s.748.

⁶¹ Ibid. s.750.

⁶² Ibid. s.759.

⁶³del Portal, Eduardo, & de Frutos, Juan, 2015, ”CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY. A CRITICAL REVIEW”, *Ramon Llull Journal Of Applied Ethics*, issue 6, s.128.

⁶⁴ Ibid. s.257.

är. På detta sätt, menar författarna, att det underlättar uppdelningen av vad som bör vara reglerat och vad som faller under frivilligt.⁶⁵

3.3 MANAGEMENT

Beträffande forskningen inom management så finns det många som kritiserar implementeringen av CSR och hur det funkar i praktiken. Kuhn och Deetz framför i artikeln ”*Critical Theory and Corporate Social Responsibility* : can/Should We Get Beyond Cynical Reasoning?*” ett kritiskt perspektiv på fenomenet CSR. Mer specifikt har författarna forskat kring värderingar och hur de skapas och formas varpå man menar att de avgörande momenten för hur värderingar inom ett företag ser ut grundar sig på tre premisser: 1) chefsbeslut, rutiner och tillsyn 2) statliga regelverk, incitament, strukturer för skatt och tillsyn 3) konsumtionsval inom marknadens system.⁶⁶ Dessa sidor är svaga i deras kapacitet att producera nya värderingar och resonemang inom CSR. Artikeln behandlar ideologi som förekomsten av värderingar i språk, rutiner, praktiker och positioner som privilegierar dominanta grupper som är svåra att identifiera, diskutera och bedöma på grund av skyddet av olika bakomliggande mekanismer.⁶⁷ Artikeln belyser problematiken att producera värderingar inom företaget och avslutar med att hävda att företagen inte är lämpliga aktörer för social förändring.⁶⁸

Även Portal och Frutos problematiserar CSR i praktiken och företagets implementering. Författarna problematiserar validiteten om CSR, med andra ord trovärdigheten bakom begreppet. Likt flera andra författare poängterat, lyfter författarna fram problemet med företagets bakomliggande orsak till engagemanget inom CSR. De menar att företagets vilja att implementera CSR enbart förekommer i de verksamheter som syns av intressenterna.⁶⁹ Mot denna bakgrund problematiserar författarna effektiviteten av CSR genom att antyda att företaget besitter flera dimensioner där användandet av CSR inte går att utvärdera. Författarna argumenterar även att ekonomisk rationalitet är en önskvärd inställning som företagen borde besitta för effektiviteten och implementering av CSR.⁷⁰

⁶⁵Ibid. s.257.

⁶⁶ Kuhn, Timothy R., & Deetz, Stanely, 2008, ”Critical Theory and Corporate Social Responsibility: Can/Should We Get Beyond Cynical Reasoning?”, *The Oxford Handbook Of Corporate Social Responsibility*, Oxford Handbooks Online, s.1.

⁶⁷ Ibid. s.1.

⁶⁸ Ibid. s.20.

⁶⁹ del Portal & de Frutos, 2015 s.130.

⁷⁰ Ibid. s.132.

Oosterhout och Heugens för snarare en konceptuell och normativ kritik. Författarna menar att konceptet beträffande vad CSR är och vad det ska lösa i sig är oklart och kommer fram till slutsatsen att konceptet borde slopas helt.⁷¹ Författarna redogör för fenomenet som problematiskt både empiriskt och teoretiskt då konceptet fokuserar på det normativa snarare än företagets agerande.⁷² Det som skiljer denna forskning avsevärt från denna uppsats är att den ämnar fokusera på temat management och organisation i likhet med Kuhn och Deetz. Däremot visar den på en viktig distinktion mellan empirin och teorin av CSR vilket, i min mening, måste tas i åtanke med hänsyn till fenomenets syfte.

3.4 DEFINITION OCH TERMINOLOGI

Genom en kvantitativ studie av olika definitioner av CSR undersöker Sarkar & Searcy problematiken med den normativa och generella definieringen av CSR. Studien fokuserar på att kartlägga hur definitioner utvecklats över tid och vilken innebörd detta får. Analysen av definitionerna avslöjar nyckelbegrepp som ligger till grund för fenomenet, centraliteten av dess villkor och kartläggning av dess innebörd och evolution.⁷³ Studien resulterar i sex dimensioner som måste betraktas vid utformning och användning av CSR, dessa dimensioner är: ekonomiska, sociala, etiska, intressenter, hållbarhet och frivillighet.⁷⁴ Även om uppsatsen inte berör frågan kring definitioner blir Sarkar & Searcys resultat av vikt att ha i åtanke då de visar på kvantitativt belägg att alla sex dimensioner bör tas i åtanke vid utformningen av begreppets omfattning. Det bidrar även till en snävare och mer koncis bild av hur vi uppfattar CSR som, inte minst genom denna forskningsöversikt, visat sig vara ett omdebatterat fenomen.

Baden och Haarwood fokuserar på att belysa problematiken med terminologi vilket i viss mån kan liknas vid Sarkars och Searcys kvantitativa forskning om definitioner. Problemet med terminologi är, enligt författarna, att det idag används termer inom CSR som anses befinna sig i en viss jargong. Denna jargong förstås i sin tur inte av allmänheten och/eller har konnotationer som kan vara i motsättning till deras primära syfte. I detta fall är syftet att främja mer etiskt och pro-socialpolitiskt beteende.⁷⁵ Med andra ord menar författarna att jargongen av språket inom CSR har en bibetydelse som säger emot det etiska primära syftet. För att undvika detta problem

⁷¹ van Oosterhout, J. (Hans), & Heugens, Pursey, 2008, "Much Ado about Nothing: A Conceptual Critique of Corporate Social Responsibility", *The Oxford Handbook Of Corporate Social Responsibility*, Oxford Handbooks Online, s.1.

⁷² Ibid. s.1.

⁷³ Sarkar, Soumodip, & Searcy, Cory, 2016, "Zeitgeist or chameleon? A quantitative analysis of CSR definitions", *Journal Of Cleaner Production*, 135, s.1423.

⁷⁴ Ibid s.1431-1433.

⁷⁵ Baden, & Harwood, 2013, s.615.

förser författarna läsaren med lösningen om fyra attribut som bör betraktas vid utformningen av CSR. Dessa attribut är att varje term ska uttryckas explicit normativ, det bör gälla inom en rad olika grupper och nivåer, inneha en tydlig mening som inte är beroende av expertis samt inneha en konnotativ betydelse som främjar det etiska beteendet.⁷⁶ I relation till denna uppsats bidrar Baden och Haarwood med två viktiga aspekter beträffande problematiken med CSR. Den första är distinktionen att termer som används inom diskursen har en viss jargong som är exkluderande och det andra är att terminologin inom CSR bör fokusera på ett djupare plan när det kommer till etik.

⁷⁶ Ibid. s.615.

4. ANALYS

Följande avsnitt består av analysen av mitt primärmaterial. Argumentationsanalysen kommer att göras enligt redogörelsen i avsnittet 2.2.1 *tillvägagångssätt*. Analysen är uppdelad i tre delar varpå den ekonomiska aspekten inledningsvis kommer att behandlas. Efter den inledande delen följer en argumentationsanalys med fokus på det etiska perspektivet. Den avslutande delen kommer att analysera argument som berör mänskliga rättigheter. Thomas Pogges rättighetsperspektiv kommer att appliceras löpande genom analysen av de utvalda argumenten. Primärmaterialens teser kommer att redogöras i den inledande delen av analysen och refereras till genom beteckningsnumret i analysdelarna som följer.

4.1 ARGUMENTATIONSANALYS AV DEN EKONOMISKA ASPEKTEN

I artikeln *”The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders”* förtydligas Carrolls styrkor och svagheter tydligt genom hans tes och argumentation. Inledningsvis redogörs tesen genom följande citat:

”This article will explore the nature of corporate social responsibility (CSR) with an eye toward understanding its component parts. The intention will be to characterize the firm’s CSR in ways that might be useful to executives who wish to reconcile their obligations to their shareholders with those to other competing groups claiming legitimacy.”⁷⁷

T1: CSR, genom Carrolls pyramid, bör användas av företag för att förena åtaganden gentemot aktieägarna och åtaganden gentemot andra konkurrerande grupper som kräver legitimitet.

Eftersom Carroll redogör för sina intentioner, om än dock blygsamt genom uttryck som exempelvis *”might be”*, blir det tydligt att tesen för artikeln grundar sig i att framställa bästa lämpliga medel för företag att implementera konceptet CSR. För att styrka upp denna tes redogör Carroll för hans pyramids syfte genom att referera till sig själv. Citatet redogör både för ett argument som direkt styrker tesen, ett argument av andra grad samt en premiss:

”The question still remained, however, of reconciling the firm’s economic orientation with its social orientation. A step in this direction was taken when a comprehensive definition of CSR was set forth. In this view, a four-part conceptualization of CSR included the idea that the corporation has not only legal obligations, but ethical and discretionary (philanthropic) responsibilities as well (Carroll 1979). The point here was that CSR, to be accepted as legitimate, had to address the entire spectrum of obligations business has to society, including the most fundamental-economic.”⁷⁸

T1P1: CSR, och Carrolls pyramid, innehåller de omfattande delarna som är nödvändiga för att konceptet ska inneha legitimitet.

⁷⁷ Carroll, 1991, s.39.

⁷⁸ Ibid. s.40.

T1P2: Den ekonomiska aspekten är den fundamentala.
(P1: Företag har ett ansvar gentemot samhället.)

Citatet i kombination med det faktum att Carroll refererar till sig själv visar tydligt på Carrolls bild av sitt eget bidrag till utvecklandet av CSR. Det visar även att Carroll redogör för egna definitioner av vad CSR innebär varpå argumenten framstår som fakta. Jag hävdar dock, vilket förtydligas genom redogörelsen av argumenten och premisserna, att mycket av vad Carroll beskriver CSR som är utformat av honom själv. Pogges distinktion att de med kunskap väljer vad de vill förmedla utefter intressen och obefintlig moralisk oro är en aspekt en bör ha i baktanke vid läsandet av Carroll. Carroll har ett uppenbart intresse av att framhäva sig själv inom diskursen för CSR. Vidare leder argumentet av andra ordningen och premissen oss in på den ekonomiska aspekten i argumentationen.

”At some point the idea of the profit motive got transformed into a notion of maximum profits, and this has been an enduring value ever since. All other business responsibilities are predicated upon the economic responsibility of the firm, because without it the others become moot considerations.”⁷⁹

T1P2P1: Företagens alla ansvarsområden är baserade på det ekonomiska ansvaret för företaget.
T1P2P2: Utan den ekonomiska aspekten uppstår omstridda överväganden om de andra aspekterna.

Citatet visar således på argument som styrker andra ordningens argument om vikten av den ekonomiska aspekten inom CSR. Mot bakgrund av den valda retoriken blir det ibland väsentligt att ifrågasätta Carrolls egna ställningstagande. Det finns mycket i retoriken som talar för att Carroll lika gärna kan argumentera för som emot varför det inte går att utesluta den ekonomiska aspekten. Genom att konstatera att ekonomiska förutsättningar måste existera utesluter Carroll vikten av hans eget ställningstagande beträffande den ekonomiska aspekten. Orsaksfaktorerna som Pogge menar att vi bör undersöka för att förstå samspelet mellan vår sociala värld och moraliska värderingar uppenbarar sig här genom den ekonomiska argumentationen. Med en aning skeptisk attityd visar Carrolls argumentation att författaren själv framställer den ekonomiska aspekten som en förutsättning för att över huvud taget kunna fortsätta utforma teorin. Denna förutsättning blir därmed en viktig orsaksfaktor i utformandet av den sociala institutionen CSR. Resultatet blir den ekonomiska inriktningen som influerar våra moraliska värderingar genom att låta den ekonomiska argumentationen lägga grunden för CSR. I ”*The Four Faces of Corporate Citizenship*” används något annorlunda termer även om de fyra aspekterna i pyramiden är desamma. Den stora skillnaden är att artikeln avser att beskriva ”the good corporate citizen”. Här redogör Carroll för följande:

⁷⁹ Carroll, 1991. s.41.

”Stated differently, good corporate citizens are expected to:

- Be profitable (carry their own weight or fulfill their economic responsibilities)
- Obey the law (fulfill their legal responsibilities).
- Engage in ethical behavior (be responsive to their ethical responsibilities).
- Give back through philanthropy (engage in corporate contributions).”⁸⁰

T2: Goda företagsmedborgare förväntas uppfylla det ekonomiska, lagliga, etiska och filantropiska ansvaret.

Vid en jämförelse av Carrolls teser i de olika texterna går det att se en markant skillnad i hur strikt Carroll framställer förväntningarna på företaget. I den inledande texten hävdar Carroll snarare att företag med fokus på CSR får positiva resultat till skillnad från ovan redogjorda tes där ett företag som anser sig vara en god företagsmedborgare har vissa krav på sig. I båda fallen redogör dock Carroll för konceptet som frivilligt med vissa förmåner. Carrolls val att framställa konceptet som frivilligt resulterar i ett mer tilltalande koncept för företagen än om Carroll skulle hävda att ansvaret är eller bör vara påtvingande. Att utforma konceptet på ett tilltalande sätt visar än en gång att ekonomiska värderingar prioriteras. Det visar även att diskursen är styrd av aktörer inom företagen som enbart tilltalas av moraliskt ansvar när det är frivilligt. Med tanke på att de teorierna främst är auktoritära företag vilka i stor utsträckning utgörs av västerländska, multinationella företag som verkar i andra samhällen där deras närvaro orsakar människorättskränkningar, går det att direkt applicera Pogge. Genom Pogges perspektiv går det att se att teorierna tillåter företagen att brista i deras skyldigheter genom att upprätthålla sociala institutioner, CSR, som orsakar människorättskränkningar. Vidare följer argumentationen i liknande riktning:

”It is clear from public opinion today that businesses are expected to make money, but also to go ”beyond the bottom line.” A recent Business Week/Harris Poll revealed that 95% of Americans surveyed thought U.S. corporations owe something to their workers and communities and that they should sometimes sacrifice some profit ”for the sake of making things better for their workers and communities.” Profits, therefore, are a *sine qua non* of effective corporate citizenship.”⁸¹

T2P1: Den allmänna åsikten idag är att företag förväntas tjäna pengar men också göra mer än denna grundläggande förväntning.

T2P1P1: Vinst är ett ofrånkomligt villkor för effektiviteten i att vara företagsmedborgare.

Argumentationen visar, genom retoriken, komplexiteten med den ekonomiska aspekten inom fenomenet CSR. Dock poängterar Carroll tydligt att den ekonomiska aspekten i form av vinst är ett ofrånkomligt villkor. Huruvida det därmed blir ofrånkomligt för Carroll att behandla den ekonomiska aspekten eller om han faktiskt hävdar att ekonomin är en positiv aspekt av CSR är tvetydigt. Vad som är tydligare är den breda plats den ekonomiska aspekten får i Carrolls

⁸⁰ Carroll, 1998, s.2.

⁸¹ Ibid. s.2.

argumentation. Eftersom argumentationen är en del av att övertala läsaren att just Carrolls teorier kring CSR är den bäst utformade bör Carrolls argumentation kring den ekonomiska aspekten behandlas som ett metodiskt och medvetet val, något som även är extremt tydligt hos Milton Friedman. I det inledande kapitlet för "Capitalism and Freedom" redogör Friedman för sin huvudsakliga tes i följande citat:

"This book discusses some of these great issues. Its major theme is the role of competitive capitalism – the organization of the bulk of economic activity through private enterprise operating in a free market – as a system of economic freedom and a necessary condition for political freedom. Its minor theme is the role that government should play in a society dedicated to freedom and relying primarily on the market to organize economic activity."⁸²

T3: Konkurrenskraftig kapitalism, i form av privata företags ekonomiska aktiviteter, är ekonomisk frihet och en förutsättning för politisk frihet.

Friedmans tes är genomsyrad av ideologi. Något som blir tydligt redan i titeln på boken. Med kapitalismen som grund går tesen att se som ett motargument till idén om CSR, en argumentation som Friedman uttrycker gång på gång. I artikeln "*The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits*" framställs dock synen på CSR än mer specifikt. Artikeln grundar sig i Friedmans ideologi och syn på ekonomi men bemöter idén om CSR tydligt i tesen. Genom en överskådning av teserna blir grundstenarna, som Friedman sedan bygger vidare på, tydliga att utläsa.

"In a free-enterprise, private-property system, a corporate executive is an employee of the owners of the business. He has direct responsibility to his employers. That responsibility is to conduct the business in accordance with their desires, which generally will be to make as much money as possible while conforming to their basic rules of society, both those embodied in law and those embodied in ethical custom."⁸³

T4: Företagsledarens ansvar är gentemot sin arbetsgivare och består av vinstmaximering samtidigt som man följer grundläggande regler i samhället, både lagliga och etiska.

T4P1: Vinstmaximering är det huvudsakliga ansvaret eftersom företagsledaren ska agera enligt arbetsgivarens önskemål, vilket är vinstmaximering.

(P1: Alla arbetsgivares primära eftersträvan är vinstmaximering.)

Friedmans tes kan framstå som likartad med Carrolls, något som även Carroll själv hävdar.⁸⁴ Den primära skillnaden är dock vikten av den ekonomiska aspekten. Här menar Friedman att det primära ansvaret gentemot arbetsgivaren är att maximera vinsten. Samtidigt nämner han de etiska reglerna och att de bör följas parallellt med fokuset på vinstmaximering. Den stora problematiken i detta är att Friedman inte utvecklar sin syn på etiska regler. Detta skulle i praktiken kunna innebära att Carroll och Friedmans teorier till stor del hävdar samma sak beträffande företagens ansvar och den ekonomiska aspekten. Som vi tidigare har sett

⁸²Friedman, 1962, s.4.

⁸³Friedman, 1970, s.1.

⁸⁴Carroll, 1998, s.2.

argumenterar Carroll för att den ekonomiska aspekten är ett *ofrånkomligt villkor* vid utformningen av CSR varpå Friedman argumenterar att det primära ansvaret är vinstmaximering. Ingen utav teoretikerna utesluter annat ansvar än de ekonomiska även om Friedman i följande argumentation ställer sig kritisk till CSR. Friedman har, som tidigare nämnt, en tydlig bakgrund i sin kapitalistiska ideologi och bör i detta avseende lyftas genom Pogge som en primär orsak till distansering till människorättskränkningar och moralisk oro. Genom en fast ståndpunkt av vinstmaximering förser Friedman företagen med en tilltalande teori att ignorera de moraliska värderingarna som bör tas hänsyn till. Förhållningssättet är tilltalande eftersom det liknar den rådande diskursen, med andra ord får aktörerna bekräftat att de agerar rätt. Detta leder i sin tur till att teoretiska perspektiv som motsätter sig den ekonomiska diskursen blir mindre tilltalande. I min mening visar argumentationen på att konceptet CSR har en primär ekonomisk inriktning inom teorierna som lagt grunden för fenomenet. Vidare genom Friedman går detta att se i följande argumentation:

”What does it mean to say that the corporate executive has a ”social responsibility” in his capacity as businessman? If this statement is not pure rhetoric, it must mean that he is to act in some way that is not in the interest of his employers.”⁸⁵

T4P2: De anställda har inget intresse av att företagsledaren ska agera efter hållbart företagande. (T4P2: Anställdas primära intresse är vinstmaximering.)

Argumentet som är en direkt kritik av att företag eller företagsledare skulle ha ett ansvar annat än vinstmaximering belyser Friedmans premisser. En återkommande premis är den att alla intressenters primära intresse är vinstmaximering. I denna syn av företagsvärlden lyser ideologin igenom och blir en förutsättning för att anamma Friedmans syn på CSR. Den visar även att Friedman placerar konceptet inom en ekonomisk diskurs där hans premisser av medborgares ekonomiska intresse blir det centrala. I denna aspekt är det av vikt att förstå Friedmans syn på företaget och individen, samt varför han väljer att hänvisa till företagsledarens intresse snarare än företaget:

”The discussions of the ”social responsibilities of business” are notable for their analytical looseness and lack of rigor. What does it mean to say that ”business” has responsibilities? Only people have responsibilities, even in this vague sense. The first step toward clarity in examining the doctrine of the social responsibility of business is to ask precisely what it implies for whom?”⁸⁶

T4P3: Diskussionen beträffande företagets sociala ansvar har ett analytiskt glapp och brister i strikthet.

T4P1P2: Det är bara individer och ej företag som kan ha ansvar.

Distinktionen mellan företag och individ kan framstå som ett självklart ställningstagande i diskussionen kring vilket ansvar företagen har. Det är mot denna bakgrund Friedman utesluter

⁸⁵ Friedman, 1970, s.2.

⁸⁶ Ibid. s.1.

alla argument att företag faktiskt har ett socialt ansvar genom att påstå att det inte är möjligt. Enligt Pogge identifieras ansvaret genom medborgarskap varpå affärsmannens individualitet inte frigör en från ansvar utan snarare motiverar de negativa skyldigheterna en har som en del av ett samhälle. Konsekvenserna av Friedmans argument blir att han intar en saklig position där hans texter bör förstås ordagrant. Elkingtons tes berör även den ekonomiska aspekten genom att dra slutsatsen om ett kapitalistiskt samhälle. Han vänder sig mot en direkt åhörare och specifik del av världen som anammar samma ideologi som den hans modell verkar inom. Genom den inledande redogörelsen utformas hans tes på följande sätt:

”Now sustainable capitalism, with its emphasis on the tripple bottom line performance of companies, industries, and economies, presents business people with an even more complex challenge: a 7-D world. [...] To refuse the challenge implied by the triple bottom line is to risk extinction. [...] To accept the challenge is to embark on a process which is likely to be both intensely taxing and, potentially, highly rewarding. With its dependence on seven closely linked revolutions, the sustainable capitalism transition will be one of the most complex our species has ever had to negotiate.”⁸⁷

T5: Hållbar kapitalism innehåller en 7-D utmaning inom modellen Tripple Bottom Line som människan måste anamma för att inte riskera att bli utrotade.

T5P1: Om vi accepterar utmaningen kan vi potentiellt belönas.

Eftersom Elkington förser oss med en modell är hans teoretiska hållning mer praktiskt lagd än Carroll och Friedman vars argumentation intar ett ställningstagande. Inledningsvis tar dock Elkington ett ställningstagande som därmed genomsyrar hela hans modell. Detta ställningstagande är att hans modell och utmaning befinner sig inom termen ”*hållbar kapitalism*”. Genom att direkt positionera sig i en kapitalistisk diskurs visar Elkington vem eller vilka han vänder sig mot och som bör anamma hans teoretiska perspektiv. Även om Elkington inte för en ekonomisk inriktad argumentation i samma utsträckning som Carroll och Friedman resulterar även hans argumentation i ett förtydligande av vilket utrymme det ekonomiska perspektivet får. Vidare ifrågasätter Elkington huruvida hållbarhet är uppnåbart i ett kapitalistiskt samhälle:

”But, whatever the foreign policy outlook and implications of such trends, the ”free” market is now the pre-eminent development model in most world regions. When, for example, the central bank chairman from five of the largest post-communist countries – Russia, Ukraine, Poland, Hungary, and Romania – recently spelt out their monetary policies for the investment elite of the World Economic Forum, those present were delighted at how boring the speeches were. ”There is no longer a debate about economic theory,” commented Rodric Braithwaite, a former UK ambassador to Russia who had moved on to Deutsche Morgan Grenfell. ”The fundamentals are not contested anymore.

So capitalism it is, but we are seeing an interesting shift towards a debate about the limits and weaknesses of market mechanisms.”⁸⁸

⁸⁷ Elkington, 1998, s.2.

⁸⁸ Elkington, 1998, s. 25.

T5P2: Kapitalism är den globalt vedertagna ideologin vi verkar i.

T5P2P1: Ekonomer uttalar sig om att det inte längre råder någon debatt om ekonomiska teorier.

Här blir det dock tydligt att även Elkington framställer kapitalismen snarare som oundviklig än att han själv förespråkar ideologin. Exemplifieringen av ekonomers uttalande om att det inte längre råder någon omstridd debatt kring ekonomiska teorier visar i min mening på att Elkingtons argumentation landar i en uteslutningsmetod. Med andra ord menar han att eftersom inga andra motstrider den utspridda kapitalismen så bör vi utgå från denna ideologi när vi arbetar med hållbart företagande. Genom det teoretiska perspektivet anser jag att det blir tydligt hur dominerande sociala ordningar, i detta fall företag i en kapitalistisk diskurs, är formade efter det ekonomiska intresset varpå folkets attityder gentemot hållbart företagande blir oföränderligt. Oföränderligheten grundar sig i att Elkington tillsammans med Carroll och Friedman anammar det ekonomiska intresset och dess stabila grund även i CSR och hållbart företagande. Huruvida författarna frivilligt eller ofrivilligt involverar den ekonomiska aspekten är tvetydigt, främst hos Elkington och Carroll. Denna tvetydan blir dock en indikation på vilken slagkraft den ekonomiska aspekten har i utformningen av CSR och hållbart företagande.

4.2 ARGUMENTATIONSANALYS AV DEN ETISKA ASPEKTEN

Som tidigare nämnt blir resultatet av den ekonomiska aspekten en direkt påverkan på den etiska aspekten. Det tidigare avsnittet visade att det ekonomiska intresset påverkar vårans brist på moral. Som tidigare nämnt genom teorin är det våra intressen som påverkar våra omdömen. Det ekonomiska intresset visar sig även vara en orsaksfaktor vilken influerar hur vår sociala värld interagerar med moraliska värderingar. Ett tydligt exempel är hur ekonomin prioriteras före etik och moral. Argumentationen som Elkington gör exemplifierar denna prioritering genom följande citat:

”Companies able to engage their stakeholders with a clear vision of their shared future and, in the process, to outperform their competitors against the tripple bottom line will be much better placed to win people’s hearts and minds – along with their money.”⁸⁹

T5P3: Företag med tydliga visioner har bättre förutsättningar att prestera i processen.

T5P3P1: Tripple Bottom Line kan hjälpa företagen att visa på sin vision och konkurrenskraft.

T5P3P2: Att prestera är att vinna intressenternas hjärta och sinne *tillsammans* med deras pengar.

Relationen mellan det ekonomiska intresset och etiken blir här tydlig. Elkington poängterar vikten av hjärta och sinne men med en retorik som snarare framhäver vikten av att vinna pengar. Eftersom argumentationen samtidigt avser att förespråka modellen tripple bottom line bidrar den till strukturering av attityder som medföljer innebörden av modellen. Enligt Pogge kan vi

⁸⁹ Ibid. s. 38.

förstå dessa attityder som resultatet av reproducerande värderingar som härstammar från den ekonomiska diskursen. Denna argumentation är ett exempel där en bör framhäva den djupa effekt som folkets attityder faktiskt har. Vi kan förstå den djupa effekten i det avseende att bristen på moral inte ifrågasätts om den står i konflikt med den ekonomiska aspekten. Vi kan även framhäva vikten av en reform där den moraliska aspekten kan få djup effekt om en förändring av folkets attityder sker. Med folket avser jag här alla de aktörer som påverkar och påverkas av teorier beträffande CSR och hållbart företagande. Mot bakgrund av folkets reproducerande attityder blir det väsentligt att lyfta Carrolls etiska argumentation:

”Ethical responsibilities embody those standards, norms, or expectations that reflect a concern for what consumers, employees, shareholders, and the community regard as fair, just, or in keeping with the respect or protection of stakeholders’ moral rights.”⁹⁰

T1P3: Det etiska ansvaret utgörs av normer som intressenterna anser är moraliskt rättvisa.
(T1P3: Intressenterna har en uppfattning om vad som är moraliskt korrekt.)

Eftersom analysen tidigare visat på att folkets attityder reproduceras genom att teorierna förser intressenterna med ett ekonomiskt perspektiv blir det problematiskt att förlita sig på folkets normativa uppfattningar och moraliska värderingar. Om den ekonomiska inledningen redan influerat och influerats av läsaren är det motsägande att det etiska ansvaret definieras genom läsarens etiska uppfattning. Utöver denna motsägande argumentation visar retoriken att Carrolls ställningstagande till den etiska aspekten är vag. Genom att använda samhällets uppfattningar som ett mått på företagets etiska arbete framställs CSR som föränderligt i den mån att företagen kan influera normer och moral. Än en gång blir det viktigt att poängtera det teoretiska perspektivet som problematiserar relationen mellan distansering till problem och moraliska värderingar. Företagens influenser på normativa uppfattningar får större slagkraft hos medborgare som är distanserade till problemet, exempelvis västerländska medborgare som saknar uppfattning om de människorättskränkningar som sker i tredje världen. Friedman gör en liknande distinktion i och med hans ställningstagande att vinstmaximering är företagets enda och primära ansvar:

”Few trends could so thoroughly undermine the very foundations of our free society as the acceptance by corporate officials of a social responsibility other than to make as much money for their stockholders as possible. This is a fundamentally subversive doctrine. If businessmen do have a social responsibility other than making maximum profits for stockholders, how are they to know what it is? Can they decide how great a burden they are justified in placing on themselves or their stockholders to serve that social interest?”⁹¹

T4P1P3: Allt annat ansvar än vinstmaximering undergräver idén om det fria samhället.

T4P1P4: CSR är ett fundamentalt samhällsomstörtande koncept.

⁹⁰ Carroll, 1991, s. 41.

⁹¹ Friedman, 1962, s.133.

T1C1: Aktörerna som förväntas ha ett ansvar annat än vinstmaximering kan inte veta vad det ansvaret innebär eller hur stor börda de ska ta av samhällsansvaret.

Genom att faktiskt ifrågasätta innebörden av CSR belyser Friedman problematiken i utformningen av vad CSR ska innefatta. Trots att Friedmans texter publicerades tidigt i utvecklingen av hållbart företagande styrker hans senare texter denna argumentation. Argumentet att CSR är ett fundamentalt samhällsomstörtande koncept visar att Friedman inte avser att bemöta frågan om etik och moral. Likheterna och skillnaderna mellan de olika teoretikerna blir den centrala problematiken med konceptet CSR. Där Carroll och Elkington vidareutvecklar det ekonomiska ansvaret till ett socialt och miljömässigt ansvar uppstår problematiken med innebörd och definition samtidigt som Friedmans kritik brister totalt beträffande den etiska och moraliska aspekten. Vad som ligger till grund för de båda problemen är den ekonomiska aspekten som antingen utgör majoriteten av det teoretiska perspektivet, Friedman, eller står i konflikt med det övriga ansvaret, Carroll och Elkington. Friedman fortsätter att problematisera den etiska aspekten genom följande citat:

”Aside from the question of fact—I share Adam Smith’s skepticism about the benefits that can be expected from “those who affected to trade for the public good”—this argument must be rejected on the grounds of principle. What it amounts to is an assertion that those who favor the taxes and expenditures in question have failed to persuade a majority of their fellow citizens to be of like mind and that they are seeking to attain by undemocratic procedures what they cannot attain by democratic procedures. In a free society, it is hard for “evil” people to do “evil”, especially since one man’s good is another’s evil.”⁹²

T4P3P1: Att eftersträva vad människor anser är normativt rättvist blir svåruppnåeligt i och med att människors syn på gott och ont ser annorlunda ut.

Även i detta citat lyckas Friedman poängtera brister inom konceptet CSR vilka syns hos Carroll och Elkington. Än en gång poängteras problematiken med att den etiska aspekten är definierad av folkets normativa uppfattning varpå en problematik uppstår när den ena partens uppfattning skiljer sig från den andra. Enligt Pogges perspektiv om upprätthållandet av sociala institutioner och distansering till problem blir det tydligt att medborgare som är distanserade till människorättskränkningar kan ha en irrelevant normativ uppfattning om vilket ansvar företag har i de samhällen där människorättskränkningarna sker. Mot denna bakgrund förtydligas det ytterligare att den vaga alternativt uteslutna etiska aspekten som tas upp i de tre teoretiska perspektiven bör utvecklas för att konceptet CSR och hållbart företagande på ett effektivt sätt ska kunna arbeta mot att människorättskränkningar sker i deras verksamhet. Samtidigt visar den på en avgörande distinktion i att de som påverkar utformningen av begreppet befinner sig

⁹² Friedman, 1970, s.4.

i en avsevärt annorlunda diskurs än de som drabbas av konceptets brister. I Genom Elkingtons argumentation går det att ana att även han ser en viss problematik med den etiska aspekten:

”But sustainable capitalism will need more than just environment-friendly technologies and, however important these may be, market which actively promote dematerialization. We will also need to address radically new views of what is meant by social equity, environmental justice and business ethics. This will require a much better understanding not only of financial and physical forms of capital, but also of natural, human, and social capital.”⁹³

T5P2: Innebörden av social rättvisa, miljömässig rättvisa och affärsetik måste omdefinieras.

T5P2P1: För att omdefiniera social rättvisa, miljömässig rättvisa och affärsetik måste vi få en större förståelse för flera olika typer av kapital.

(T5P2P2: Dagens uppfattning av social rättvisa, miljömässig rättvisa och affärsetik är extremt bristande.)

Elkington visar här på en förståelse för problemet i rollen som den etiska aspekten idag utgör när vi talar om CSR och hållbart företagande. Genom retoriken visar Elkington att dagens uppfattning om etik är extremt bristfällig, detta syns exempelvis genom formuleringar som ”adress radically new views”. Kombinationen av Elkingtons uttalande om ekonomi och etik visar, i min mening, på ett medvetande om konceptets struktur. Genom erkännandet av den ekonomiska grunden tillsammans med uppmaningen om radikala nya föreställningar avseende den etiska aspekten blir det väsentligt att ifrågasätta om Elkington snarare borde förse oss med en ny utformning av konceptet än en vidareutveckling av hur konceptets utformning. Konsekvenserna av att Elkington ändå väljer att befinna sig inom konceptet CSR blir, i enlighet med Pogge, att han upprätthåller den sociala institutionen och på så vis inte uppfyller de negativa skyldigheterna. Eftersom den ekonomiska och etiska redogörelsen av Elkington utgör grunden för hans modell blir resultatet att även de som anammar modellen brister i sina negativa skyldigheter.

4.3 ARGUMENTATIONSANALYS OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Genom argumenten som lyfts i analysens två tidigare delar går det med hjälp av Pogges människorättsperspektiv att undersöka hur CSR och hållbart företagande är utformat i relation till negativa skyldigheter. Som tidigare nämnt är Pogges definition av rättvisa ett krav på mänskliga rättigheter och mer specifikt negativa skyldigheter. Dessa negativa skyldigheter avser att bland annat inte bidra till upprätthållningen av sociala institutioner som orsakar människorättskränkningar för ens medmänniskor. Mot bakgrund av denna definition blir det väsentligt att undersöka vad Friedman, Carroll och Elkington säger i frågan. Elkington är, precis

⁹³ Elkington, 1998, s.72.

som i den etiska aspekten, den främsta av teoretikerna att över huvud taget uppmärksamma mänskliga rättigheter och hållbart företagande:

”Third sustainable development will require that we move rapidly to address such issues as population stabilization, poverty alleviation, employment creation, female empowerment, and human rights observance. Because these goals are ethical, social, and political, they will need to be addressed by society as a whole – but focused, sustained business support will be a necessary condition of success. Companies should consider whether they need to become ”social activist,” driving new thinking and values down through their value chains.”⁹⁴

T5P3: Hållbar utveckling kräver att företag tar itu med frågor om mänskliga rättigheter.

T5P4: Ihållande affärsstöd är nödvändig för framgång inom hållbar utveckling.

Elkington belyser här både vikten av att inkludera arbetet med mänskliga rättigheter på en bredare nivå samt företagets nödvändiga roll i detta arbete. Argumentet är samtidigt ett av de ytterst få som faktiskt är förenligt med Pogges teoretiska perspektiv beträffande mänskliga rättigheter som ett krav. Genom retoriken ”sustainable development will require [...] human rights observance” positionerar sig Elkington förenligt med Pogge. Vad som däremot blir problematiskt är att denna argumentation är sekundär och hamnar i konflikt med tesen. Flera av de utlåtande som Elkington gör framstår som potentiella underlag till en reform, som liknar Pogges teori, men blir motsägande då de inte är fullt förenliga med tesen som grundar sig i den kapitalistiska hållbarheten med tanke på den bredd som den ekonomiska aspekten får. Vikten av detta krav är dock tvetydigt när Elkington argumenterar för konsekvenserna av företagets agerande:

”There will be losers. Some of them will be those who ignored the social and ethical dimensions of the new business agenda, some those who tried to adapt but failed. In the new world order, even companies that – like Shell – regularly delight the financial analysts will risk coming unstuck where they fail to fully recognize the other bottom lines of sustainable development.”⁹⁵

T5P3P1: De företag som ignorerar eller misslyckas med de sociala och etiska dimensionerna kommer bli förlorare.

(T5P3P1: Företag vill inte vara förlorare.)

Följdfrågan för denna argumentation landar i innebörden av att vara en förlorare och hur det står i kontrast till företagets människorättskränkningar. Eftersom konsekvenserna uppenbarligen grundar sig i företagets anseende blir slagkraften i att tala om ett krav betydligt mindre. Samtidigt uppstår det en tvetydighet i vad ett ”krav” innebär för Elkington då konsekvensen av ett dåligt anseende framställer arbetet med de sociala och etiska dimensionerna som frivilligt. En liknande argumentation går att se hos Carroll beträffande den filantropiska aspekten av CSR:

⁹⁴ Elkington, 1998, s.156.

⁹⁵ Ibid. s. 153.

”The good private or corporate citizen is imbued with this sense of charity – this sense of improving life for others while at the same time improving life for oneself.”⁹⁶

T1P4: Den goda företagsmedborgaren är genomsyrad av känslan att förbättra livet för andra och för sig själv.

Eftersom Carroll vänder sig till ”den goda företagsmedborgaren” styrker han upp sin egen tes. Dock återstår fortfarande problematiken i distinktionen mellan företag och goda företagsmedborgare. Likt Pogges definiering av negativa skyldigheter bör det inte vara av vikt vilket typ av företag som har ett visst ansvar. Alla aktörer som verkar i ett samhälle har negativa skyldigheter att inte upprätthålla sociala institutioner som orsakar människorättskränkningar. Detta perspektiv är bristande i Carrolls teori som enbart lyfter företagets vilja att agera för medborgare i samhället om de får ett anseende av att vara ”goda företagsmedborgare”.

”One notable reason for making the distinction between philanthropic and ethical responsibilities is that some firms feel they are being socially responsible if they are just good citizens in the community. This distinction brings home the vital point that CSR includes philanthropic contributions but is not limited to them.”⁹⁷

T2C1: Filantropi är inkluderat i CSR men inte begränsande.

T2C2: Skillnaden mellan filantropi och etik är att vissa företag anser sig vara socialt hållbara om de är rättvisa, goda företagsmedborgare.

(T2C3: Filantropi är frivilligt eftersom inte alla företag vill engagera sig i denna aspekt.)

Genom denna argumentation brister Carroll i sin tes att goda företagsmedborgare förväntas uppfylla de fyra aspekterna av CSR, inklusive den filantropiska aspekten. Den visar samtidigt på samma tilltalande retorik som gick att se i analysens inledande del beträffande den ekonomiska aspekten. Än en gång anas en argumentation som befinner sig inom diskursen där företagets uppfattning är en avgörande del för utformningen av frivillighet och ansvar. Som tidigare forskare belyst är definitionen av frivillighet och ansvar tvetydig. I Carrolls argumentation går det att urskilja idéer som uttryckts genom den språkliga ansatsen. Dessa idéer är, i min mening, främst att framstå som tilltalande för läsaren och därmed anamma den befintliga strukturen för företagets hållbarhetsarbete. Beträffande Friedman uttalar han sig inte om mänskliga rättigheter eftersom ett socialt ansvar står i direkt konflikt med hans tes.

Genom de två första delarna av analysen tillsammans med det bristande människorättsperspektivet blir det tydligt att teoretikernas argumentation både stärker och undergräver deras teser. Samtidigt upprätthåller de CSR i form av en social institution trots att konceptet varken i teori eller praktik bevisligen har förmågan att motverka företagets människorättskränkningar. I detta avseende uppstår Pogges främsta bidrag. Eftersom teorierna

⁹⁶ Carroll, 1998, s.5.

⁹⁷ Carroll, 1991, s.42.

brister med ett människorättsperspektiv går det att ifrågasätta huruvida konceptet CSR faktiskt avser att motverka människorättskränkningar. I denna argumenterande rundgång blir de bakomliggande idéerna som går att urskilja i argumenten den avgörande aspekten som får främst Carroll och Elkington att brista i sin tes om CSR och hållbart företagande. Med andra ord har författarna utformat sin argumentation med syftet att i viss mån tilltalande för den redan existerande diskursen. Friedman, som ställer sig kritisk till hela konceptet, står snarare i konflikt gentemot Pogges perspektiv redan från början vilket snarare visar på konsekvenserna av ett bristande människorättsperspektiv i en kapitalistisk diskurs.

Resultatet av analysen visar delvis bristen på vikt som läggs vid mänskliga rättigheter. Den visar samtidigt en brist i uppmaningen till företag att uppfylla de negativa skyldigheterna. Företag som valt att efterfölja Carrolls eller Elkingtons koncept av CSR och hållbart företagande blir därmed en del av att upprätthålla den ekonomiska diskursen som idag prioriteras framför konsekvenserna av företagets agerande (människorättskränkningar). Genom bristen på vikt som läggs vid frågan blir det väsentligt om konceptet bör eller avser att behandla frågor om mänskliga rättigheter. Genom argumentationen blir det tydligt att det enbart är Elkington som lyfter upprätthållandet av mänskliga rättigheter som en del av konceptet. Samtidigt bygger hela Elkingtons modell på en kapitalistisk grund som, genom argumentationen, visat sig vara i konflikt med upprätthållandet av mänskliga rättigheter. Friedman är den mest konsekventa av författarna i sin argumentation och är därmed övertygande med tesen att företag inte har ett annat ansvar än vinstmaximering, förutom i ett avseende. Som tidigare nämnt bygger Friedman hela sin argumentation på sin ideologi och motsägs därmed direkt av alla med en annan grundläggande uppfattning än Friedman. Därmed blir det tydligt att det är utrymmet för den ekonomiska aspekten som, på olika sätt, står i vägen för människorättsperspektivets möjlighet inom konceptet CSR och hållbart företagande. Företag som använder sig av konceptet får snarare möjligheten att kalla negativa skyldigheter ”frivilliga” än möjligheten att förstå och arbeta mot att inte bryta dom.

5. SAMMANFATTNING

Analysen visar indikationer att författarna i olika utsträckning utformat sina teorier inom en viss diskurs. I detta fallet är det genom argument och retorik tydligt att diskursen primärt är präglad av det ekonomiska intresset. Med avsikten att förse företagen med ett koncept som innefattar socialt ansvar brister teorierna. Genom att besvara frågeställningen avser jag att förtydliga hur teorierna brister i att förse företagen med en modell som ska bidra till en social hållbarhet.

Vad går att utläsa av grundläggande teories argumentation beträffande CSR och hållbart företagande?

I den mer generella frågan får den ekonomiska aspekten det största utrymmet. I de grundläggande teoriernas argumentation blev det tydligt att författarna gav utrymme åt den ekonomiska aspekten med anledning av att framställa ett tilltalande koncept. Detta talar dock än mer för att diskursen bör omstruktureras då aktörerna inom den, genom distansering till problem, kan ha sitt primära fokus på den ekonomiska aspekten. Eftersom konceptet avser att företagen ska ta sitt sociala ansvar bör den ekonomiska aspekten i min mening vara sekundär. Denna meningsskiljaktighet visar dock ideologins slagkraft hos teoretikerna.

Hur argumenterar Archie B. Carroll, Milton Friedman och John Elkington om ekonomi, etik och mänskliga rättigheter i relation till CSR och hållbart företagande?

Argumentationen grundade sig i att företagens ekonomiska ansvar är det primära. Detta ställningstagande anammades av alla författare även om Carroll och Elkington var mer motvilliga än motiverade till företagens ekonomiska engagemang. Argumentationen var bristfällig i många fall beträffande trovärdighet då under-argumenten motsade tesen. Teoretikernas utformning blir därmed kontraproduktiv för företag som tror sig arbeta förenligt med vad som krävs av dom i samhället. För att definiera vad som krävs av dom har jag applicerat Pogge och, i likhet med hans teori, hävdat att företagen har negativa skyldigheter de bör uppfylla. Genom användandet av konceptet som Carroll och Elkington utformat är detta ej möjligt då teoretikernas perspektiv inte är förenligt med Pogges i dagsläget. Snarare har argumentationen visat att företag som använder sig av författarnas utformning av CSR (och Friedmans argumentation att konceptet inte bör följas) bidrar till upprätthållandet av en social institution. Den sociala institutionen i detta fall bör ses som den ekonomiska ordningen som

även innefattar CSR. Konceptet av CSR bidrar således till att upprätthålla sociala institutioner där människorättskränkningar sker. Något som står i direkt konflikt med Pogges perspektiv.

Vad går att utläsa från argumentationen om ekonomi, etik och mänskliga rättigheter i relation till CSR och hållbart företagande beträffande vilken roll mänskliga rättigheter har inom CSR och hållbart företagande?

Mot bakgrund av den tidigare frågeställningen blir det främsta som går att utläsa bristen på ett människorättsperspektiv inom konceptet CSR. Eftersom konceptet hävdar att de inkluderar frågor som omfattas i ämnet mänskliga rättigheter bör det ske en reform med mer normativ än ekonomisk förståelse. Tidigare forskning har lyft liknande problematik och genom att applicera Pogge blir det tydligt vilka delar av konceptet som är bristfälliga. Eftersom konceptet riktar sig mot företag är det orimligt att helt utesluta den ekonomiska aspekten, däremot bör den ekonomiska aspekten inte få större vikt än de övriga aspekterna. Genom att inkludera Pogges definition av negativa skyldigheter hävdar jag att konceptets omfattning och effektivitet skulle öka.

KÄLLFÖRTECKNING

Tryckta källor:

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), 2012, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund.

Elkington, John, 1998, *Cannibals with forks: the triple bottom line of 21st century business*, New Society Publishers, Gabriola Island.

Friedman, Milton, 1962, *Capitalism and freedom*, University of Chicago Press, Chicago.

Löhman, Ola & Steinholtz, Daniel, 2003, *Det ansvarsfulla företaget: corporate social responsibility i praktiken*, Ekerlid, Stockholm.

Pogge, Thomas Winfried Menko, 2008, *World poverty and human rights: cosmopolitan responsibilities and reforms*, 2. ed., Polity, Cambridge.

Artiklar:

Baden, Denise, & Harwood, Ian A., 2013, "Terminology Matters: A Critical Exploration of Corporate Social Responsibility Terms", *Journal Of Business Ethics*, vol. 116, issue 3.

Carroll, Archie B., 2008, "A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices", *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Oxford Handbooks Online.

Carroll, Archie B., 1998, "The Four Faces of Corporate Citizenship", *Business & Society Review* (00453609), issue 100/101.

Carroll, Archie B., 1991, "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders", *Business Horizons*, vol. 34, issue 4.

del Portal, Eduardo, & de Frutos, Juan, 2015, "CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY. A CRITICAL REVIEW", *Ramon Llull Journal Of Applied Ethics*, issue 6.

Kuhn, Timothy R., & Deetz, Stanely, 2008, "Critical Theory and Corporate Social Responsibility: Can/Should We Get Beyond Cynical Reasoning?", *The Oxford Handbook Of Corporate Social Responsibility*, Oxford Handbooks Online.

Nili, Schmucl, 2013, "Rigorist cosmopolitanism: A Kantian alternative to Pogge", *Politics, Philosophy & Economics*, vol. 12, issue 3.

Phillips, Jared, 2011, "Thomas Pogge. World Poverty and Human Rights", *Human Rights Review*, vol. 12, issue 3.

Renouard, Cecile, 2011, "Corporate Social Responsibility, Utilitarianism, and the Capabilities Approach", *Journal Of Business Ethics*, vol. 98, issue 1.

Rodin, David, 2005, "THE OWNERSHIP MODEL OF BUSINESS ETHICS", *Metaphilosophy*, vol. 36.

Sarkar, Soumodip, & Searcy, Cory, 2016, "Zeitgeist or chameleon? A quantitative analysis of CSR definitions", *Journal Of Cleaner Production*, 135.

van Oosterhout, J. (Hans), & Heugens, Pursey, 2008, "Much Ado about Nothing: A Conceptual Critique of Corporate Social Responsibility", *The Oxford Handbook Of Corporate Social Responsibility*, Oxford Handbooks Online.

Wettstein, Florian, 2012, "CSR and the Debate on Business and Human Rights: Bridging the Great Divide", *Business Ethics Quarterly*, vol. 22, issue 4.

Tidskriftsartiklar:

Friedman, Milton, 1970, "The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits", *The New York Times Magazine*, September 13.

Rapporter:

Human Rights Watch, "The Harvest in My Blood: Hazardous Child Labor in Tobacco Farming in Indonesia ", Maj 2016, ISBN: 978-1-6231-33504

Regeringskansliet, "Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter", Artikelnr: UD 15.020, ISBN: 978-91-7496-465-3.

Internetkällor:

DN, Khilström, Staffan, ”H&M anklagas stödja ”landgrabbing””, 2014-11-10 (Hämtad 2016-11-25) <http://www.dn.se/ekonomi/hm-anklagas-stodja-landgrabbing/>.

H&M, www.hm.se, (Hämtad 2017-01-09) <http://about.hm.com/en/sustainability.html>.

SVT, Bjerström, Erika & Magnusson, Örjan, ”H&M startar produktion i Etiopien - men inte utan kritik”, 2013-09-15, (Hämtad 2016-11-25) <http://www.svt.se/agenda/h-och-m-producerar-snart-i-etiopien/>.